

FREDE P. JENSEN

1940 – 2008

Historikeren, seniorforsker dr.phil. Frede P. Jensen døde den 20. november 2008, 68 år gammel. Med ham er en af de kyndigste og mest vidende danske historikere gået bort.

Frede P. Jensen voksede op i beskedne kår i et husmandshjem på landet nær Lille Skensved i Østsjælland. Redelighed, ordholdenhed og jordbundenhed var den ballast, han havde med fra barndomshjemmet, som han altid omtalte med den største veneration. Han var opvakt og læselysten og blev student fra Roskilde Katedralskole. Derefter fulgte værnepligten og en uddannelse som sprogofficer. Soldatertiden så han tilbage på med glæde, her grundlagdes hans interesse for militærhistorie. Han begyndte på Københavns Universitet, og efter omveje omkring filosofi og teologi blev han cand.phil. i historie. Frede P. Jensen var ingen ungdomsoprører, derimod demonstrerede han tidligt videnskabelig modenhed og erhvervede Københavns Universitets guldmedalje på en afhandling om Danmarks forhold til Sverige under den nordiske syvårskrig 1563-70. Som kandidat- og seniorstipendiat ved Københavns Universitet fik han mulighed for at udbygge afhandlingen til en disputats, *Danmarks Konflikt med Sverige 1563-1570* (1982). Han påviste her, at det traditionelle billede af Frederik II som en primitiv landsknæggttype og åndelig undermåler var baseret på rene fordomme. I stedet kunne han på baggrund af indgående kildestudier tegne billedet af kongen som en kompetent politisk taktiker, samtidig med at han kunne give en ny og rigtigere forståelse af, hvordan det danske politiske system fungerede i 1500-tallet.

I en mindre bog fra 1978, *Bidrag til Frederik II's og Erik XIV's historie*, havde han som den første fået den gode idé at analysere arbejdsgangen i Danske Kancelli. På denne baggrund afviste han Erik Arups og Astrid Friis' forestillinger om kansleren som en slags statsminister. Tværtimod var kongen selve forudsætningen for systemet. I samme bog indgik artiklen *Myten om Peder Oxe*, hvor han påviste, at Troels-Lunds høje vurdering af Oxe, som danske historikere ukritisk havde videregivet i næsten

100 år, var uden hold i kilderne, nærmest en digterisk skabt romanfigur. Nævnes skal også *Den danske »indkredsning« af Vasa-tidens Sverige. Svensk historietolkning i Karl XII-renæssancens tegn* i Historisk Tidsskrift 1976, en fremragende historiografisk artikel, hvor han viser, at svenske historikers påstande om en dansk omringning af Sverige i anden halvdel af 1500-tallet var rent hjernesvind, et udtryk for, hvordan moderne historikere kan stirre sig blinde på et nutidigt kort uden at forholde sig til den fortidige virkelighed. Forskellige forviklinger betød i sin tid, at han ikke var med i festskriftet til Svend Ellehøj (1984), selv om han var Ellehøjs mest værdsatte elev. I stedet tilegnede han Ellehøj en lille udgave af *Frederik II's egenhændige breve*, han selv havde indsamlet.

Arbejderne om 1500-tallets danske historie er rene lærestykker i anvendt kildekritik, en demonstration af, hvor langt man kan komme ved at læse kilderne i stedet for at digte over dem. For så vidt syntes han forudbestemt til at videreføre den klassiske tradition ved Københavns Universitet. Men en fast ansættelse viste sig i begyndelsen af 1980'erne ikke at være en realistisk mulighed. Frede P. Jensen skiftede derfor spor og blev i stedet knyttet til det, som dengang hed det Sikkerheds- og Nedrustningspolitiske udvalg (SNU). SNU var oprindeligt et politisk projekt, men tilknytningen af kompetente medarbejdere betød, at det udviklede sig til et egentligt udenrigspolitisk institut, som kunne påtage sig de mest betydelige udredningsarbejder. SNU blev til DUPI (Dansk Udenrigspolitisk Institut), der efter sammenlægningen med andre institutter er blevet til Dansk Institut for Internationale Studier (DIIS). For SNU skrev han i 1989 *WEU. Den vesteuropæiske union*, en oversigt over Vestunionens historie. Publikationen skal ses på baggrund af de tanker, der i forbindelse med afviklingen af Den kolde Krig var om en europæisering af sikkerhedspolitikken gennem en revitalisering af den ellers henslumrende union. En ajourført version af bogen kom i 1994. Bogens kerne indgik desuden som det faglige fundament i en publikation om Vestunionen forud for afstemningen om Maastricht-traktaten (1992), hvor udenrigsminister Uffe Ellemann-Jensen og Else Hammerich fra Folkebevægelsen mod EU ud fra modsat rettede synspunkter redegjorde for deres holdning til planerne om at sammenknytte EU's forsvarspolitik med Vestunionen. Sammen med Henning Gottlieb redigerede Frede P. Jensen *Tyskland i Europa* om den tyske genforenings perspektiver og konsekvenser.

Frede P. Jensen deltog i DUPI's udredningsarbejde i forbindelse med rapporten om Grønland under den kolde krig (1997), hvis mest omtalte detalje var det såkaldte H.C. Hansen-papir. Han trak et meget

stort læs i forbindelse med den endnu større DIIS-rapport om *Danmark under den kolde krig* (2005). Rapporten bragte ham og de øvrige medarbejdere i skudlinjen. I stedet for fortjent kredit for en udredning, hvor politiske og militære faktorer sættes ind i en konsistent sammenhæng, blev rapporten mistænkeliggjort af kredse, hvis hovedanliggende var at få egne politiske og ideologiske positioner bekræftet. Den skingre debat kom givetvis bag på Frede P. Jensen, hvis kompetente empiriske analyser var baseret på omhyggelig kildekritik og en indgroet respekt for skellet mellem, hvad vi ved, og hvad vi kan formode. Uvant som han var med vilkårene for offentlig debat, tog han sig kritikken meget nær.

Udredningen bringer på en lang række punkter helt nye oplysninger om dansk militærhistorie fra 1950 til 1990, indhentet under vanskelige forhold i bl.a. polske militærarkiver. DIIS-forskerne var som følge heraf blandt de første i Vesten til at give en dækkende beskrivelse af Østblokkens operative planer. Ligeledes rummer udredningen en detaljeret gennemgang af det trusselsbillede, det danske militære efterretningsvæsen havde fremlagt for de danske myndigheder. Disse aspekter har selvsagt stor betydning for den militærhistoriske forskning, og Frede P. Jensen havde imødeset en faglig debat i Dansk Militærhistorisk Kommission om udredningen, men måtte – også på tryk – finde sig i grove og ærekrænkende beskyldninger fra fremtrædende officerer. Han tog konsekvensen og meldte sig ud af kommissionen, hvor han havde været et aktivt medlem i 30 år.

For sit otium havde Frede P. Jensen forskellige projekter, der omfattede både det 16. og det 20. århundredes historie. En ondartet sygdom betød ulykkeligvis, at planerne aldrig blev realiseret. Efter hans død udkom i Historisk Tidsskrift hans sidste artikel, *Christian III, Peder Oxe og herredagen i 1557*. Det er en klassisk analyse, der endegyldigt skar grunden væk under Erik Arups og Astrid Friis' konstruktioner. Artiklen knyttede an til ungdomstidens arbejder om det 16. århundredes danske historie. Modsat Astrid Friis, der havde opfattet Christian III som en form for konstitutionel monark, forstod Frede P. Jensen, at det var kongetjeneste og troskabsforpligtelser, der lå til grund for det danske politiske system. Konflikten omkring Peder Oxe var ikke som påstået af Astrid Friis et opgør mellem konservative og progressive adelige; den var et personligt opgør mellem Christian III og Peder Oxe.

Blandt fagfæller nød Frede P. Jensen ubetinget tillid og respekt. Det var fortjent anerkendelse af hans indsats, da han i 1997 blev indvalgt i Det kongelige danske Selskab for Fædrelandets Historie, vort lands ældste og fornemste historikersammenslutning. Med sin gammeldags

lærdom og store viden, der ikke alene indbefattede politik og ældre og nyere historie, men også litteratur, filosofi og teologi kunne han tilføre en hvilken som helst diskussion perspektiv. Han var uhildet og fordomsfri både i faglige og private menneskelige anliggender. Han var et generøst menneske.

Til sidst skal nævnes et arbejde af anden karakter, erindringer fra hans barndom og ungdom i Lille Skensved, som han en måned før sin død udsendte i privattryk og sendte til familie og venner. Som alt, hvad han gav fra sig, er barndomserindringerne skrevet i et smukt og prægnant dansk. Det er ikke kun erindringer i sædvanlig forstand, det er en aldeles fortrinlig miljøbeskrivelse af livet på landet i Danmark i 1940'erne og -50'erne. Erindringerne vidner om hans kærlighed til både sin hjemstavn – for nu at bruge dette lidt gammeldags udtryk – og Danmark, som han kendte som få.

Steffen Heiberg